

Lausunto, HE 30/2021 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kalastuksesta Tenojoen vesistössä Norjan kanssa tehdyn sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja soveltamisesta annetun lain muuttamisesta (Tenon voimaansaattamislaki)

Uudistan Outakosken kalastuskunnan valiokunnalle 31.3.2021 antamassa lausunnossa esittämät vaatimukset ja perustelut.

Kalastuskunta hyväksyy lohenkalastuksen kieltämisen Tenojoen vesistössä tältä vuodelta sillä edellytyksellä, että nyt käsiteltävänä oleva hallituksen esitys (HE 30/2021 vp) Tenon voimaansaattamislaita keskeytetään ja selvitetään tarkemmin kiinteistöille vahvistetut Tenojoen kalastusoikeudet ja lakiesityksen 12 §:ssä mainitun erityisen kalastuslupakiintiön perustuslainmukaisuus omistusoikeuden ja yhdenvertaisuuden osalta. Lain käsittelyllä ei ole enää kiirettä Tenon lohenkalastuksen kiellon johdosta.

Rauhoituksella saadaan selville merialueen pyynnin ja Tenon alajuoksun verkkopyynnin vaikutus kalakantoihin, koska mittaukset tehdään ennen Tenojoen Suomen osuuden alkamista Pulmankijoen kohdalla. Tästä saatavien tietojen tulee olla pohjana tulevien vuosien rajoituksia asetettaessa.

Rauhoituksella on erityinen merkitys Inarijoen lohikannalle, joka on Tenojoen vesistön heikoin.

Tenojoen vesistöalueen kiinteistöille määritellyt kalastusoikeudet on vahvistettu lainvoimaisilla päätöksillä isojaossa sekä siihen liittyvällä vesipiirirajankäynnillä. Tällaisia oikeuksia ovat pato- kulkutus- ja verkko-oikeudet, jotka on merkitty kiinteistörekisteriin. **Vapa- ja viehekalastukselle sekä uistelulle Tenojoessa ei ole katsottu voitavan vahvistaa mitään oikeuksia kiinteistöille. Tämä on todettu selvästi korkeimman oikeuden päätöksessä 28.6.1993 Nro 2197. Tämän perusteella on selvää, että Tenojoen kalastuksessa vain kiinteistörekisteriin merkityt kalastusoikeudet nauttivat perustuslain 15 §:n omaisuudensuojaa**

Erityinen kalastuslupakiintiö tuli voimaan Tenon voimaansaattamislaisissa (176/2017) vuonna 2017. Asia valmisteltiin silloinkin kiireellä eikä asiaan kiinnitetty suurempaa huomiota, koska se koski kaikkia kiinteistönomistajia asuinpaikasta riippumatta. Nyt käsiteltävänä olevassa lakiesityksessä se koskee vain ulkokuntalaisia maanomistajia ja sen tarkoituksena on hallituksen esityksen mukaan turvata ulkopaikkakuntalaisten kalastusoikeutta omistavien henkilöiden asemaa siten, että heidän kalastusoikeuttaan suojaavan perustuslain 15 §:n

turvaama omaisuudensuojan ydin säilyisi koskemattomana. Hallitus ei ole tältä osin tarkemmin perustellut esitystään, jonka lainmukaisuus on kyseenalainen seuraavista syistä:

1. Erityinen kalastuslupakiintiö koskee vapa- ja viehekalastusta sekä uistelua, joihin **korkeimman oikeuden 28.6.1993 ennakkopäätöksen mukaan ei ole mitään kiinteistökohtaisia oikeuksia**. Tämän johdosta onkin **syytä selvittää ensin periaatteellisesti, voidaanko ja millä perusteella Tenon voimaansaattamislaissa antaa vapa- ja viehekalastusta sekä uistelua oikeuksia kiinteistön omistuksen perusteella**.
2. Hallituksen esityksessä erityinen lupakiintiö koskee kaikkia ulkopaikkakuntalaisten omistamia kiinteistöjä. **Utsjoella on runsaasti tiloja, joilla ei ole mitään kiinteistörekisteriin merkittyjä kalastusoikeuksia Tenojoelle**. Näillä tiloilla ei voi olla edes teoriassa mitään perustuslain 15 §:n turvaamia kalastusoikeuksia.
3. **Hallituksen lakiesityksen mukaan 0,5 osakkuusluvulla on mahdollista lunastaa yksi lupa erityisestä lupakiintiöstä ja seuraaviin lupiin vaaditaan 6 yksikön osakkuuslukua**. Utsjoen neljässä osakaskunnassa osakkuuslukujen yhteismäärä on noin 68 000, josta paikkakuntalaisten hallussa noin 38 000 ja ulkokuntalaisilla noin 30 000. Jos oikeus erityisen lupakiintiöön on hallituksen esityksen mukaisesti vain ulkokuntalaisten omistamilla kiinteistöillä, niin **yhden luvan lunastaminen 3 300 luvan erityislupakiintiöstä edellyttäisi 9,1 yksikön osakkuuslukua, jotta kaikilla kiinteistönomistajilla olisi yhdenvertainen mahdollisuus saada omistustaan vastaava osuus myytävistä luvista**.

Hallituksen esitys oikeudesta 0,5 osakkuusluvulla ensimmäiseen lupaan erityisestä lupakiintiöstä suosii selvästi pienten ”mökkitonttien” omistajia, jotka ovat suurimmaksi osaksi kantasuomalaisia.

Perustuslain 6 §:n yhdenvertaisuusperiaatteen ja 15 §:n omaisuudensuojan perusteella ei ole mahdollista asettaa osakkuuslukujen kynnyksiä lakiesityksessä mainitulla tavalla. Erityisen kalastuslupakiintiön luvat pitää jakaa suoraan osakkuuslukujen mukaisessa suhteessa. Tämä mahdollistaisi myös sen, että kiinteistönomistaja voisi halutessaan lohien suojelun takia jättää käyttämättä oikeuksiaan erityislupakiintiön ilman, että hänen oikeudet siirtyisivät muille kiinteistönomistajille.

Yhteisaluelain 28 a §:n mukaan alueen käyttö on järjestettävä osuuksien mukaisessa suhteessa. Ehdotettu Tenojoen voimaansaattamislain 12 § on tämän kanssa ristiriidassa.

Vuoden 2017 Tenojoen voimaansaattamislakia koskevassa hallituksen esityksessä erityisen kalastuslupakiintiön keskeisenä **perusteena oli, että sillä turvataan ulkopaikkakunnalla asuvien saamelaisten kalastuskulttuurin säilyttäminen myös alueelta poismuuttaneille saamelaisille**. Käytäntö on osoittanut **lopputuloksen aivan päinvastaiseksi**.

Kiinteistörekisteriin merkityt Tenojoen kalastusoikeudet nauttivat perustuslain 15 §:n omaisuudensuojaa eikä niitä voi ottaa pois ilman lain käsittelyä perustuslain säätämisyjärjestyksen mukaan. Tämän vuoksi **verkkokalastusoikeudet tulee palauttaa kaikille kiinteistön omistajille**, mikä turvaa täysimääräisesti myös ulkokuntalaisten kiinteistönomistajien perustuslailliset oikeudet ja **samalla turvataan ulkokuntalaisille saamelaisille oikeudet perinteisen Tenon kalastukseen sekä perinteen jatkuminen seuraaville sukupolville**.

Verkkokalastusoikeuksien palauttaminen ulkokuntalaisille ei lisää kalastuspainetta Tenojoella, koska kalastusoikeudet eivät lisääny emätilaa jaettaessa. Emätilalla ja siitä muodostetuilla uusilla tiloilla voi olla kerrallaan käytössä enintään kaksi pyydystä ja näiden kiinteistönomistajien on keskenään sovittava, miten he vuorotellen käyttävät näitä oikeuksia.

Vuoteen 2016 saakka ulkokuntalaisilla kiinteistönomistajilla oli mahdollista saada manttaalikalastuslupa, joka oikeutti käyttämään kiinteistön omistukseen perustuvia kalastusoikeuksia. Tämän oikeuden poistaminen vuonna 2017 Tenojoen voimaansaattamislaissa tarkoitti sitä, että Utsjoelta muuttaneilta saamelaisilta vietiin oikeus harjoittaa perinteistä saamelaista kalastusta.

Alkuperäiskansojen oikeuksia koskevat lukuisat säännökset suojaavat saamelaisten oikeuksia Suomessa. Suomen perustuslain 17 §:n 3 momentin mukaan saamelaisilla on alkuperäiskansana oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Perinteisinä saamelaisina elinkeinoina pidetään poronhoitoa, kalastusta ja metsästystä (HE 248/1994 vp ja PeVM 17/1994 vp). **Tähän nähden on perin omituista, että nyt käsiteltävänä olevassa Tenojoen voimaansaattamislakia koskevassa hallituksen esityksessä ei ole yhtään viittausta perustuslain 17 §:ään.**

Yhdistyneiden kansakuntien ihmisoikeuskomitea on antanut 1. huhtikuuta Suomelle päätelmänsä ja suosituksensa liittyen kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen (KP-sopimus) toteutumiseen. Komitea otti täytäntöönpanon nopeutettuun seurantaan saamelaisten oikeuksia koskevat suositukset. Komitean suositusten mukaan Suomen tulee tarkastella voimassa olevaa lainsäädäntöä ja käytänteitä, joilla voi olla vaikutus saamelaisten oikeuksiin ja etuihin. Tenojoen kalastuslainsäädäntö on tässä yhteydessä mainittu yhtenä esimerkkinä.

Edellä selostetun perusteella on selvää, että ainoa Suomen perustuslakia kunnioittava ja saamelaisten oikeuksia turvaava ratkaisu on keskeyttää Tenojoen voimaansaattamislain käsittelyssä olevan hallituksen esityksen (HE 30/2021 vp) pohjalta. Lain uudessa valmistelussa tulee

- 1. poistaa lakiesityksessä nyt oleva erityinen kalastuslupakiintiö; ja**
- 2. palauttaa ulkokuntalaisille oikeus käyttää Tenojoella heidän Utsjoella omistamille kiinteistöille vahvistettuja pato-, kulkutus- ja verkkokalastusoikeuksia.**

Lahdessa 14.4.2021

Outakosken kalastuskunnan puolesta

Juha Tapiola, varatuomari